Становище

от проф. д-р Мариана Петрова

ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“

за дисертационния труд **„Социалната промяна според българския Ню Ейдж ”**
представен от **Яна Георгиева Филева**

за присъждане на образователно-научната степен „доктор по Социология”

Научен ръководител: **доц. д-р Марио Маринов**

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертацията е разработена в общ обем от 458 страници, от които 381 страници са основен текст; включва 44 таблици и 129 фигури. Библиографията обхваща 148 заглавия (67 на български, 3 на македонски, 8 на руски и 70 на английски език).

Актуалността на темата може да се проследи по модерното понятие „духовност“, което има тенденция да заменя думата „религия“. Посещения на свещени места и обекти, на центрове за лично самоусъвършенстване, йога тренировки, ритрийт практики, алтернативно лечение, курсове по занаятчийство или биоземеделие, занимания с астрология/ таро/ фън шуй/ кристали и др. са модерни от години. Както и езотерика, древни учения, които не се предлагат вече само в специализирани книжарници, а заемат цели сектори във всяка една книжарница.

Обект на дисертационния труд е българският Ню Ейдж.

Предмет на дисертационния труд е социалната промяна според българския Ню Ейдж.

Целта на дисертацията е да установи дали посланията на българските Ню Ейдж общности към последователите могат да бъдат систематизирани като идеология, насочена към социална промяна.

В съответствие с целта на дисертационния труд са формулирани и поредица от **задачи.**

Тезата на дисертационния труд е, че българският Ню Ейдж е инклузивно ревайвалистично духовно движение, което се разгръща като гражданска религия.

В настоящия дисертационен труд са използвани няколко **метода**:

1.Качествените методи включват:

- Литературен обзор на книги/ статии/ уебсайтове/ официални и неофициални документи.
- Наблюдение – посещения на лекции/ форуми, организирани от изследваната група „Портал 12“, с цел събиране на първична информация (социо-демографски профил на присъстващите, степен на заинтересованост, организация на събитието и др.) в ролята на „участник-като-наблюдател“.
- Контент анализ на посланията, които изследваната група отправя към последователите си, който включва структуриран в три части въпросник.
- Преглед и анализ на официални документи/ източници – регистрите на 28-те Регионални здравни инспекции за кабинетите за неконвенционална медицина и за обектите с обществено предназначение в страната.

2. Количествените методи включват:

- Онлайн анкета в социална мрежа, непредставителна, на принципа на „отзовалите се“.
- Официална статистика и сравнение с получените данни от собствената анкета.

Коректно са формулирани **етични измерения** на дисертационния труд, а също така и о**граничение** на изследването.

Ръководейки се от посочените цели, задачи и теза, дисертационният труд има **структура** от увод, четири глави, заключение, библиография и шест приложения.

Първата глава „Религията като фактор за социална промяна“ изследва ролята на религията за социалния ред, секуларизацията, две тенденции – отделяне на църквата от държавата и усилване на религиозните мотивации в обществото; процесът на глобализация по отношение определяне на идентичността.

Глава втора „Морфология на западната Ню Ейдж духовност“ разглежда от социологическа гледна точка термините „култ“, „секта“, „културата среда“ в по-широкия контекст на новите религиозни движения. Ню Ейдж активностите могат да се разглеждат

като попадащи в спектъра от „отхвърлящите света“ до „утвърждаващите света“. Проследява се историческото развитие на движението и неговите етапи.

Третата глава „Морфология на българската Ню Ейдж духовност“ представя проявленията на Ню Ейдж духовността – вярванията, практиките и визията за социалното устройство, изведени от собствен преглед и от българските автори в сферата на „духовността“ – Константин Златев, Димитър Калев, Силва Дончева, Иван Толев, Методи Константинов и др. Представени са анализите на малкото български изследователи в полето – социологическите на Марио Маринов и антропологичните на Светослава Тончева, Анелия Манова и Евгения Троева.

Четвърта глава „Социалната експресия на българската Ню Ейдж духовност“ представя собствени емпирични изследвания на докторантката, които изследват Ню Ейдж нагласи сред българските граждани и Ню Ейдж послания към българските граждани.

II. Оценка на дисертационния труд

Сериозно достойнство на дисертацията е систематизацията на различни концепции, както и обосноваването на вижданията и представените тези. Изложението е организирано добре, характеризира се с точен език и ясни формулировки, както и с доразвиване на концептуални подходи.

Смятам, че реализираната от дисертантката емпирична работа и методическа прецизност е много важен принос на дисертационния труд и добра база за направените разсъждения и обобщения.

Практическата значимост на настоящия дисертационен труд е в четвъртата глава, където с помощта на комбинация от качествени и количествени изследователски методи е получена оригинална нова емпирична информация по проблем, който досега не е изследван в България.

Приемам направената **самооценка на научните и научно-приложните** приноси в дисертационния труд.

Посочени са 3 публикации, които отговарят на изискванията.

Авторефератът съответства на дисертацията и я представя изцяло.

Дисертационният труд е преминал през програмата за антиплагиатство „Турнитин“ и представлява изцяло авторски труд и резултати.

Препоръчвам на дисертантката да публикува дисертацията като монография, пред вид актуалността на темата и проблемите, които са намерили място в анализа.

III. Заключение

Смятам, че дисертационният труд «**Социалната промяна според българския Ню Ейдж**», представен от редовен докторант **Яна Георгиева Филева** е на отлично ниво от гледна точка на теоретичната и емпирична изследователска работа. Дисертационният труд има оригинални постижения в научно-изследователски и приложен план.

На това основание убедено препоръчвам да се присъди образователно-научната степен «доктор по социология» на Яна Георгиева Филева.

02.11. 2026г. Проф.д-р Мариана Петрова

Opinion

by Prof. Dr. Mariana Petrova

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo

regarding the dissertation thesis **"Social Change According to Bulgarian New Age"**

submitted by **Yana Georgieva Fileva**

for the award of the educational and scientific degree of "Doctor of Sociology"

Academic Supervisor: **Assoc. Prof. Dr. Mario Marinov**

I. General Overview of the Dissertation

The dissertation spans a total of 458 pages, with 381 pages constituting the main text; it includes 44 tables and 129 figures. The bibliography comprises 148 entries (67 in Bulgarian, 3 in Macedonian, 8 in Russian, and 70 in English).

The relevance of the topic is underscored by the contemporary concept of "spirituality," which increasingly tends to replace the term "religion." For years, there has been a growing trend toward visiting sacred sites and locations, as well as centers for personal self-improvement. This includes engagement in activities such as yoga, retreats, alternative healing, courses in traditional crafts or organic farming, and practices involving astrology, Tarot, Feng Shui, or crystals. Similarly, esotericism and ancient teachings are no longer confined to specialized bookstores; they now occupy entire sections in mainstream bookshops.

The **object** of this dissertation is the Bulgarian New Age movement.

The **subject** of the dissertation is social change as conceptualized within the Bulgarian New Age movement.

The **purpose** of the dissertation is to determine whether the messages conveyed by Bulgarian New Age communities to their followers can be systematized as an ideology oriented toward social change.

In line with the dissertation's purpose, a series of **objectives** has been formulated.

The **scientific thesis** of this dissertation is that the Bulgarian New Age is an inclusive, revivalist spiritual movement that manifests as a civil religion.

Several **methods** are employed in this dissertation:

1. Qualitative methods include:

- A literature review of books, articles, websites, and both official and unofficial documents.

- Observation – attending lectures and forums organized by the group under study, "Portal 12", to gather primary data (such as the socio-demographic profile of attendees, their level of interest, and the organization of the events), adopting the role of a "participant-as-observer".

- Content analysis of the messages the group conveys to its followers, which incorporates a three-part structured questionnaire.

- A review and analysis of official documents and sources – specifically, the registries maintained by the 28 Regional Health Inspectorates regarding practices for unconventional medicine and public-use facilities across the country.

2. Quantitative methods include:

- An online survey conducted via a social network; this is a non-representative sample based on voluntary participation.

- Official statistics, compared against the data obtained from the aforementioned survey.

The **ethical dimensions** of the dissertation, as well as the **limitations** of the study, are correctly formulated.

Guided by the stated purposes, objectives, and thesis, the dissertation is **structured** into an introduction, four chapters, a conclusion, a bibliography, and six appendices.

The **first chapter**, "Religion as a Factor for Social Change," examines the role of religion in relation to social order and secularization; it explores two trends – the separation of church and state alongside the intensification of religious motivations within society – as well as the process of globalization in the context of identity formation.

The **second chapter**, "Morphology of Western New Age Spirituality," analyzes the terms "cult," "sect," and "cultic milieu" from a sociological perspective, within the broader context of new religious movements. New Age activities can be situated along a spectrum ranging from "world-rejecting" to "world-affirming." The historical development of the movement and its various stages are also traced.

The **third chapter**, "Morphology of Bulgarian New Age Spirituality," presents the manifestations of New Age spirituality – including beliefs, practices, and visions for social organization – derived from the author's own review as well as the works of Bulgarian authors in the field of "spirituality," such as Konstantin Zlatev, Dimitar Kalev, Silva Doncheva, Ivan Tolev, Metodi Konstantinov, and others. The analyses of the few Bulgarian researchers in the field are presented—specifically, the sociological work of Mario Marinov and the anthropological studies of Svetoslava Toncheva, Aneliya Manova, and Evgeniya Troeva.

Chapter Four, "The Social Expression of Bulgarian New Age Spirituality," presents the author's own empirical research, which examines New Age attitudes among Bulgarian citizens as well as New Age messages directed toward them.

II. Evaluation of the Dissertation

A significant merit of the dissertation lies in the systematization of various concepts, as well as the substantiation of the perspectives and theses presented. The exposition is well organized, characterized by precise language and clear formulations, and includes the further development of conceptual approaches.

In my view, the empirical work conducted by the candidate and the methodological rigor applied constitute a very important contribution to the dissertation, providing a solid foundation for the reasoning and generalizations presented.

The **practical significance** of this dissertation is demonstrated in the fourth chapter, where a combination of qualitative and quantitative research methods has yielded original, new empirical data regarding an issue that has not previously been studied in Bulgaria.

I accept the candidate's **own assessment of the scientific and applied scientific contributions** of the dissertation.

Three publications are cited, which meet the established requirements.

The abstract (summary) corresponds to the dissertation and provides a comprehensive overview of it.

The dissertation has been processed through the "Turnitin" anti-plagiarism software; it represents the candidate's own original work and findings.

I recommend that the candidate publish the dissertation as a monograph, given the topicality of the subject matter and the issues addressed in the analysis.

III. Conclusion

In my opinion, the dissertation titled **"Social Change According to Bulgarian New Age"**, submitted by full-time doctoral candidate **Yana Georgieva Fileva**, is of an excellent standard in terms of both its theoretical and empirical research. The dissertation presents original contributions in both scientific research and applied contexts.

On this basis, I confidently recommend that the educational and scientific degree of "Doctor of Sociology" be awarded to Yana Georgieva Fileva.

November 2, 2026 Prof. Dr. Mariana Petrova